

Reiziger

Haro Hielkema

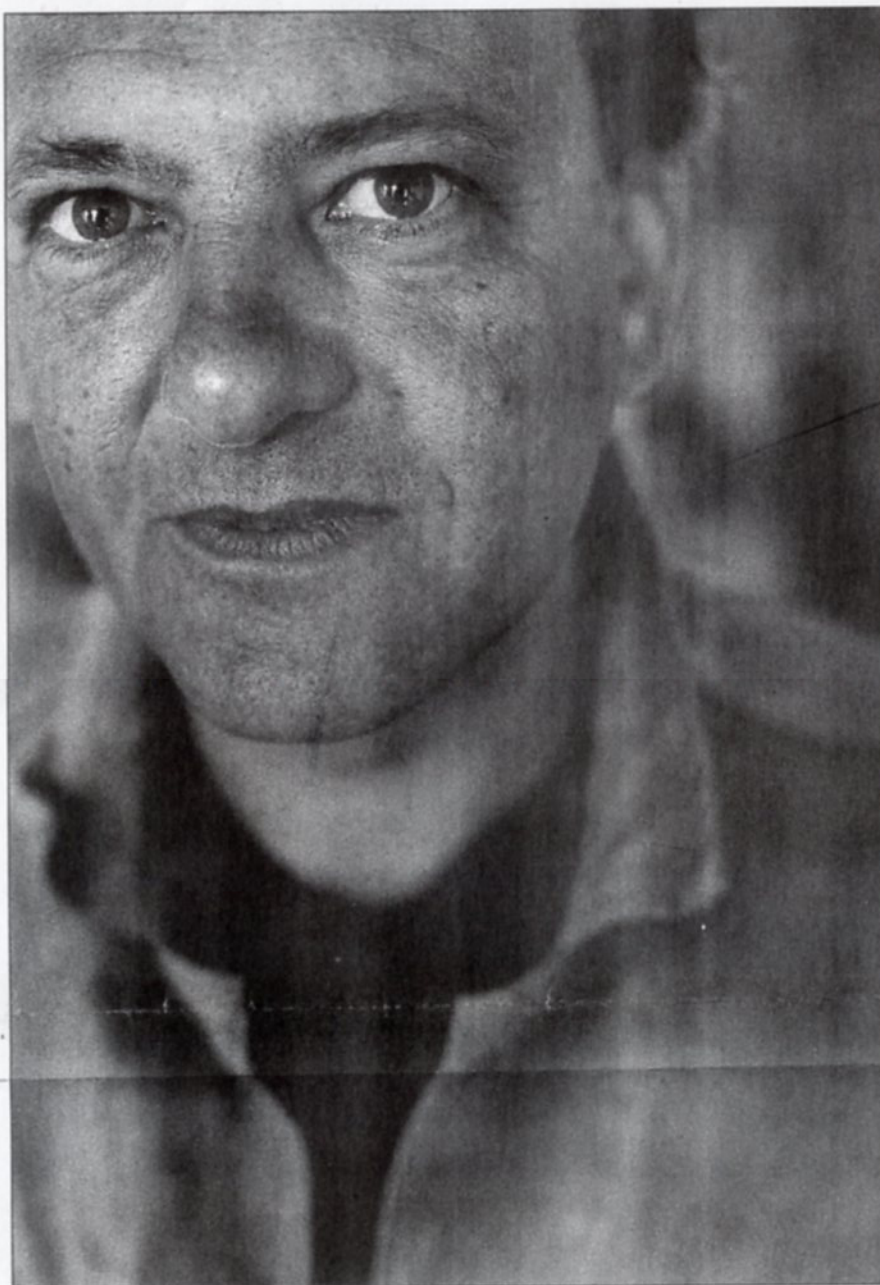
Objectief gezien is Amsterdam een treurig eiland, bedekt met robbenstront en vogelpoep, geplaagd door een onsympathiek klimaat en een onherbergzaam landschap. Het is een plek van uitersten, deze kleine kleurloze puist in een onmetelijke oceaan. Velen worden er suïcidaal of wereldvreemd of allebei. Met kerst geven bewoners elkaar een stripboek, een condoom of wit uitgeslagen chocola en op oudejaarsavond gaat men vroeg naar bed of kijkt naar een harde pornofilm.

Albert van Cleef (1954) beoordeelt deze wonderlijke wereld met andere ogen. Voor hem is Amsterdam de plek van verlangen. Jarenlang was hij erop gebrand voet aan wal te zetten op dit Franse eiland in het zuidelijk deel van de Indische Oceaan, omdat het – had hij ontdekt – het verst van de bewoonde wereld ligt. Op 37 graden zuiderbreedte, drie weken varen van La Réunion, minstens drieduizend kilometer van Zuid-Afrika en Australië vandaan, om over Sri Lanka en Antarctica maar te zwijgen. Het is een speldenprik ter grootte van Ameland, maar is wel op bijna elke wereldkaart en globe terug te vinden.

'Nergens anders was de zee leger, waren de golven hoger en waaiden de winden harder', had Van Cleef al jaren geleden uitgevonden. In die wilde watermassa ligt voor hem het 'meest losgeslagen, door eindeloosheid omgeven eiland op aarde'. Daar wilde hij heen en dat is hem gelukt. Ruim zeven weken bracht hij door in de verlatenheid van Amsterdam en schreef daarna een boek over z'n verblijf op 'het verdwaalde eiland'.

Vandaag biedt de journalist (hij werkte tot zijn reis in 1997 voor het 'liberale avondblad', zoals hij de NRC omschrijft) het eerste exemplaar aan de burgemeester van het andere Amsterdam, Schelto Patijn. Hij is een van de mensen die Alfred van Cleef hebben gesteund om toegang tot het eiland te krijgen. Want van de Opperste Regent van de Franse Zuidelijke Gewesten moest hij het niet hebben. Vanaf de eerste pogingen om Amsterdam te bezoeken is Alfred tegengewerkt, om niet te zeggen gesaboteerd door dat heerschap. Bemiddelingspogingen van politici (oud-minister Van Mierlo, die op de Eurotop in Dublin voor hem pleitte), diplomaten (oud-ambassadeur Wijnaendts, die 'toch net zo bullebakkerig Frans spreekt als Parijse autoriteiten op prijs stellen') en zelfs Franse vips liepen stuk op de onwil van de bestuurlijke botterik. Pas bij het aantreden van een nieuwe Franse minister voor overzeese gebieden kreeg Van Cleef toestemming. Eind 1997 kon hij zich op La Réunion inschepen – op hetzelfde schip als de knarsentandende maar overtroefde regent.

Niet meer dan vier keer per jaar doet het Franse vaartuig Amsterdam aan, brengt post en levensmiddelen, zorgt voor aflossing van de wetenschappers en militairen die het afgestompte vulkaaneiland met wat ramenzetters en andere handwerkslui bevolken. „Sommigen zijn verslaafd aan het eiland, tekenen na elk anderhalf jaar bij of komen later terug.

Albert van Cleef: „Soms was er geen brood, maar wel champagne.”

FOTO XANDER REMKES

Op het desolate eiland Amsterdam

Maar er zijn er ook die aankomen, na één dag al barsten van heimwee en met dezelfde boot weer rechtsomkeert maken. Ik had dat gevoel ook even bij de eerste aanblik. Al die kleurloosheid. Is dit het nou, dacht ik. Je beseft dat je er niet meer af kunt, als het schip vertrokken is. Er is geen haven en geen boot. Er is geen vliegveld. De kust is zo ruig dat je vaak niet kunt landen en per helikopter moet worden afgezet.”

Permanente bewoners heeft Amsterdam niet. In de zomer zitten er een stuk of veertig, in de winter 17 mensen. Mannen wel te verstaan. Vrouwen werden lange tijd bewust geweerd, maar nu het mag komen ze niet. De enige vrouwen die Amsterdam kent, zijn die van de batterij pin-ups waarmee de barakken zijn behangen en die van de pornofilms.

Amsterdam is bezit van de Republiek sinds 1893, maar werd ontdekt in 1522

door Portugezen en voor het eerst door mensen betreden in 1696: de Vlielandse VOC-kapitein Willem de Vlamingh en zijn bemanning. Er valt weinig te halen op Amsterdam, zoals ook de Franse boerenfamilie Heurtin in 1871 merkte toen het gezin zich heel idealistisch met knechten en veestapel op het eiland vestigde. Nog geen jaar hielden zij het uit in de eenzaamheid; halsoverkop stapten ze op het eerste het beste vissersschip dat langs kwam. Alleen de koeien bleven achter, hun nageslacht loopt nog steeds rond op Amsterdam en moet zelfs geregeld door jagers in toom worden gehouden.

Van Cleef zag de sporen van de vervlogen hoop op het eiland. In de 'hoofdstad' zoals hij de verzameling barakken met onderkoelde spot noemt, bivakkeerde hij tussen vulkanologen, biologen, weerkundigen, militairen en klusjesvolk. Hij ging op stap met bladluisdeskundigen en alba-

troskenners, stelde vast dat er op het nietige weerstation meer regenmeters dan lantaarnpalen stonden en liep net als iedereen op het eiland corvee in het ziekenhuisje: gangen dweilen, wc's schoonmaken en polsslag meten van een hartpatiënt. „Iedereen heeft wel acht functies op het eiland. De hulpkok is tevens slachter, kapper en masseur. De arts van het ziekenhuis doet de winkel erbij en is brandweerman. Hij heeft voor zijn vertrek drie maanden chirurgie en tandheelkunde gevolgd en had mij een opleiding cardiologisch hoofdverpleegkundige van vijf minuten gegeven.”

Van Cleef ging op Amsterdam vooral op zoek naar de verlatenheid van het eiland. Niet in de 'hoofdstad' met z'n ene straat (door de schrijver met boulevard aangeduid), want daar werd de sfeer hem op een gegeven moment verstikkend. Daar moest de districtschef aan tafel met zijn lepel op zijn bord slaan en waarschuwen dat iedereen maar drie keer per week naar het toilet mocht omdat het spoelwater anders in een week op was. En daar maakten biologen van middelbare leeftijd amok, omdat 'iemand' een pot met chocoladepasta had gestolen – en hoe moest een Fransman 's morgens zijn ontdoode stokbrood in zijn oploskoffie soppn, als er geen Nutella op zat?

De stilte vond Alfred op de afgeknotte top van de vulkaan, of op de Valse Top, bij de Kathedraal waar een kolonie geelsnavels nestelde of een paar nachten in de Antonelli-hut waar hij bij uitzondering alleen naar toe mocht. Kaas, tomaten, uien, twee biefstukken, een boek en drie flessen wijn had hij bij zich: „Idioot eigenlijk. Soms was er geen brood, maar wel champagne.”

Niets is verblijdender dan de gewilde eenzaamheid, schreef hij. „De reis is voor mij een soort katharsis geweest. Ik ben veranderd. Voordat ik vertrok maakte ik me erg druk over relaties en het feit dat ik geen nageslacht kon verwekken. Op Amsterdam ben ik parallellen gaan zien tussen mensen en dieren. Die beesten daar zijn eigenlijk alleen bezig met de instandhouding van de soort. Je hebt er raderdiertjes, alleen maar te zien via de microscoop, waarvan de mannetjes zo zwak zijn geworden dat de vrouwtjes zichzelf voortplanten. Je hebt er ook pelsrobber, enorme kudden. Het enige wat dien doen is paren, baren en sterven. Macho beesten zijn het, die kunnen vechten tot de flarden er bijhangen. De sterkste mannetjes mogen net zo veel vrouwtjes pakken als ze willen; die liggen ook vooraan bij de zee. Op het kneuzenstrand ligt de rest, afgewezen en verslagen, en zal zich voor het grootste deel ook nooit voortplanten. En dan heb je de Amsterdam-albatrossen, die veel op mensen lijken: die vormen koppels, hebben een lange verlovingsstijd en kunnen heel oud worden. Als een ei niet uitkomt, gaat het vrouwtje even naar een ander mannetje, laat zich dekken, keert dan weer terug naar het nest en broedt samen met haar mannetje het ei uit – om vervolgens nog tachtig jaar bij elkaar te blijven.”

Die ervaring heeft een bevrijdende uitwerking op hem gehad. „Het heeft me aan het denken gezet wat ik met mijn leven wil. Ik ben tot rust gekomen. Ik stel vast dat mijn rol kennelijk anders is: als ik mij niet kan voortplanten, moet ik zien dat ik iets anders kan doorgeven. Dit boek bijvoorbeeld.”

'Het verdwaalde eiland.' Uitgeverij Meulenhoff, Amsterdam, f36,90.